

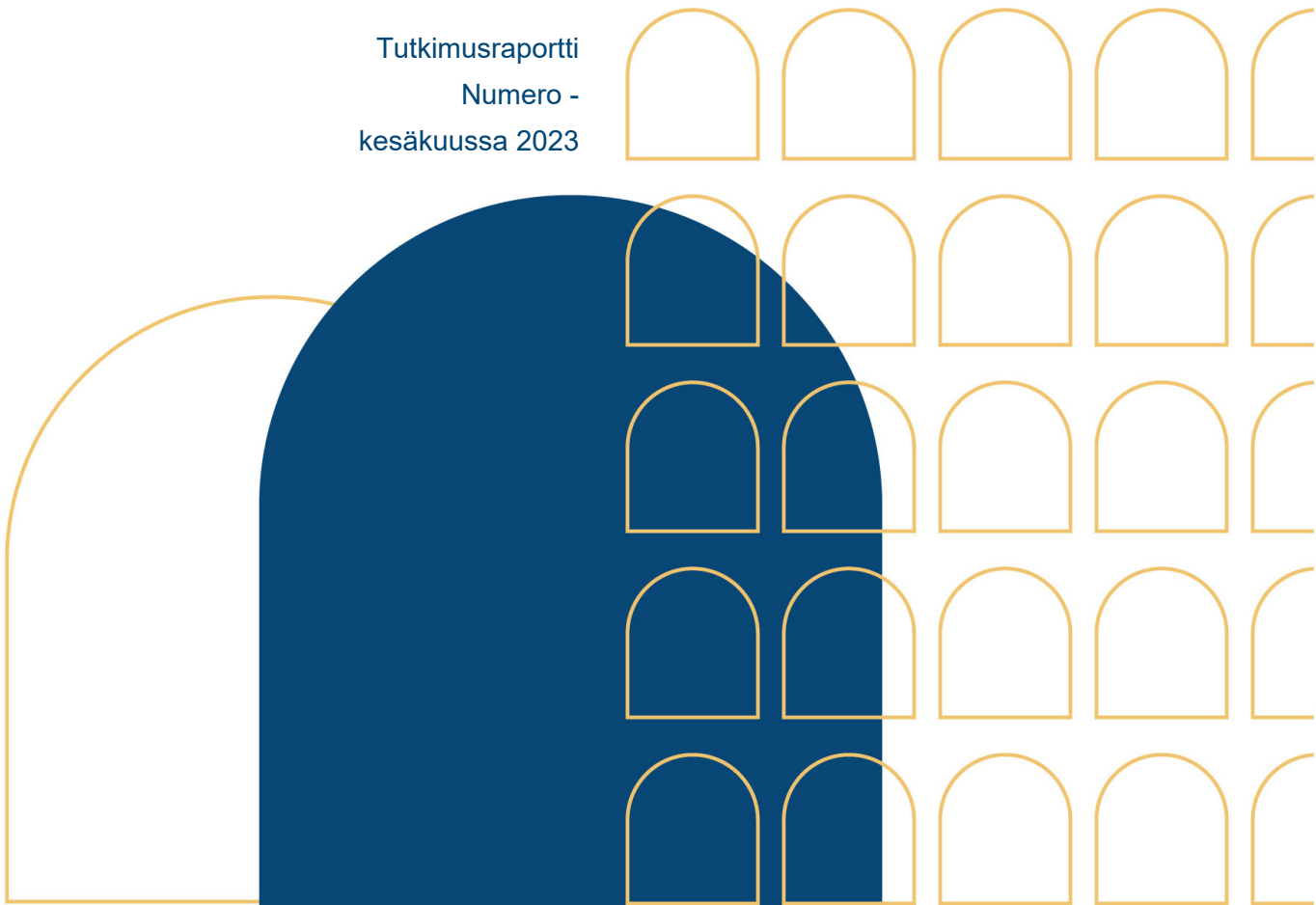
MEDIAN MONINAISUUS DIGITAALIAIKANA

MEDIAN MONINAISUUS EUROOPAN
UNIONISSA, ALBANIASSA, POHJOIS-
MAKEDONIASSA, MONTENEGROSSA,
SERBIASSA JA TURKISSA.

Maaraportti: Suomi

Marianne Mäntyoja, Vaasan yliopisto
Ville Manninen, Vaasan yliopisto

Tutkimusraportti
Numero -
kesäkuussa 2023

SISÄLLYSLUETTELO

1.	Tietoja hankkeesta	4
1.1.	Yleiskatsaus	4
1.2.	Tutkimusmenetelmä	4
2.	Johdanto	6
3.	Tiedonkeruun tulokset: arvio riskeistä median moninaisuudelle	7
3.1.	Perusturva (24% - Matala riski)	10
3.2.	Markkinoiden moninaisuus (75% - Korkea riski)	12
3.3.	Poliittinen itsenäisyys (32% - Matala riski)	15
3.4.	Sosiaalinen osallisuus (41% - Keskisuuri riski)	18
4.	Johtopäätökset	20
5.	Lähteet	22
	Liite I. Tutkimusryhmä	
	Liite II. Asiantuntijapaneeli	

© European University Institute 2023

Sisältö ja yksittäiset luvut © Marianne Mäntyoja, Ville Manninen, 2023

Työn julkaisija on the European University Institute,
Robert Schuman Centre for Advanced Studies.

Teksti on ladattavissa vain henkilökohtaiseen käyttöön. Jäljentäminen muihin tarkoituksiin, joko fyysisinä tai sähköisinä kopioina, vaatii kirjoittajien hyväksynnän. Työhön viitattaessa tai sitä lainattaessa tulee mainita raportin nimi, julkaisija ja julkaisuvuosi, sekä kirjoittajan tai kirjoittajien ja raportin toimittajan tai toimittajien nimet.

Jäljennöspyyntöt tulee lähettää sähköpostiosoitteeseen: cmpf@eui.eu

Julkaisussa ilmaistut näkemykset ovat kirjoittajien omia, eivätkä ne edusta European University Institutien kantaa.

The English version of this report prevails over the translation in national language.

Centre for Media Pluralism and Media Freedom
Robert Schuman Centre for Advanced Studies

Tutkimusraportti -
RSC / Centre for Media Pluralism and Media Freedom
Julkaistu kesäkuussa 2023

European University Institute
Badia Fiesolana
I – 50014 San Domenico di Fiesole (FI)

With the support of the Erasmus+ Programme of the European Union. The European Commission supports the EUI through the EU budget. This publication reflects the views only of the author(s) and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

1. Tietoja hankkeesta

1.1. Yleiskatsaus

Media Pluralism Monitor (MPM) on tutkimustyökalu, joka on suunniteltu analysoimaan riskejä median monimuotoisuudelle Euroopan Unionin jäsen- ja ehdokasmaissa. Työkalu huomioi riskit niin perinteisessä kuin verkkopohjaisessakin uutisympäristössä. Tämä raportti on tuotettu osana MPM:n vuoden 2022 toteutusta, ja se on Euroopan Parlamentin rahoittama. Tutkimus toteutettiin EU:n 27 jäsenmaassa sekä lisäksi Albaniassa, Montenegrossa, Pohjois-Makedoniassa, Serbiassa ja Turkissa. Hankkeen on Euroopan Unionin tuella toteuttanut Centre for Media Pluralism and Media Freedom (CMPF) European University Institute -yliopistossa.

1.2. Tutkimusmenetelmä

CMPF toimii yhteistyössä eri maita edustavien tutkijoiden kanssa toteuttaakseen tutkimuksen. Yhteistyökumppaneiksi valitaan kokeneita ja itsenäisesti toimivia tutkijoita, jotka keräävät maata koskevat tiedot ja kirjoittavat maaraportit. Poikkeuksen tekee Italia, jonka osalta tiedonkeruusta vastaa CMPF. Tutkimus perustuu yhdenmukaiseen CMPF:n kehittämään kysymyspohjaan ja yksityiskohtaisiin tulkintaohjeisiin.

Suomen osalta hankkeesta vastasivat Marianne Mäntyoja ja Ville Manninen (Vaasan yliopisto). He keräsivät vaaditut tiedot, pisteyttivät ja kommentoivat kysymyspohjan muuttujat sekä haastattelivat asiantuntijoita. CMPF:n henkilökunta tarkasti maaraportin. Tulosten varmistamiseksi maakohtainen asiantuntijapaneeli tarkasti vastaukset erityisen tulkinnanvaraisiin kysymyksiin (asiantuntijapaneelin jäsenet on lueteltu Liitteessä II). Lisäksi osassa maita maaraportin on kokonaisuudessaan tarkastanut itsenäinen asiantuntija.

Riskejä median moninaisuudelle on arvioitu neljällä alueella. Näiden alueiden katsotaan kattavan kaikki tärkeimmät riskitekijät median moninaisuudelle ja vapaudelle: Perusturva, Markkinoiden moninaisuus, Poliittinen itsenäisyys ja Sosiaalinen osallisuus. Tulokset perustuvat kullakin alueella joukkoon indikaattoreita (ks. Taulukko 1).

Perusturva	Markkinoiden moninaisuus	Poliittinen itsenäisyys	Sosiaalinen osallisuus
Sananvapauden turva	Mediaomistajuuden läpinäkyvyys	Mediayhtiöiden poliittinen itsenäisyys	Vähemmistöjen edustus mediassa
Oikeus tietoon	Mediatoimijoiden moninaisuus	Toimituksellinen itsenäisyys	Paikallinen ja alueellinen media
Journalistien työolot	Moninaisuus digitaalisilla markkinoilla	Audiovisuaalinen media, verkkoalustat ja vaalit	Sukupuolten tasa-arvo mediassa
Mediaa sääntelevän viranomaisen itsenäisyys ja tehokkuus	Median elinkelpoisuus	Valtion tuki ja media-alan sääntely	Medialukutaito
Median ja internet-yhteyksien saatavuus	Kaupallisten paineiden ja omistajien vaikutus	Yleisradion itsenäisyys	Suoja disinformaatiolta ja vihapuheelta

Taulukko 1: Media Pluralism Monitor -työkalun alueet ja indikaattorit

MPM-työkalu ei käsitä digitaalista ympäristöä irrallisena alueena, vaan se nähdään kietoutuneena yhteen

perinteisen median kanssa. Samoin perinteiset käsitykset sananvapaudesta ja median moninaisuudesta pätevät myös digitaaliseen mediaan. Työkalu kuitenkin mahdollistaa digitaalisuuteen liittyvien riskien erillistarkastelun, ja myös tämä raportti käsittää erillisen katsauksen digitaalisen mediaympäristön riskeihin.

Kunkin alueen ja indikaattorin riskitaso ilmoitetaan prosentteina väliltä 0–100 %.

Nollan ja 33 % jäävä riskitaso katsotaan matalaksi,

34–66 % tarkoittaa keskisuurta riskiä,

67–100 % korkeaa riskiä.

Yksittäisten indikaattorien kohdalla 0 % riskitasot nostettiin kolmeen prosenttiin ja 100 % riski laskettiin 97 % tasolle. Tämän muokkauksen tarkoitus on välttää mielikuvaa riskin täydellisestä puuttumisesta tai varmuudesta.

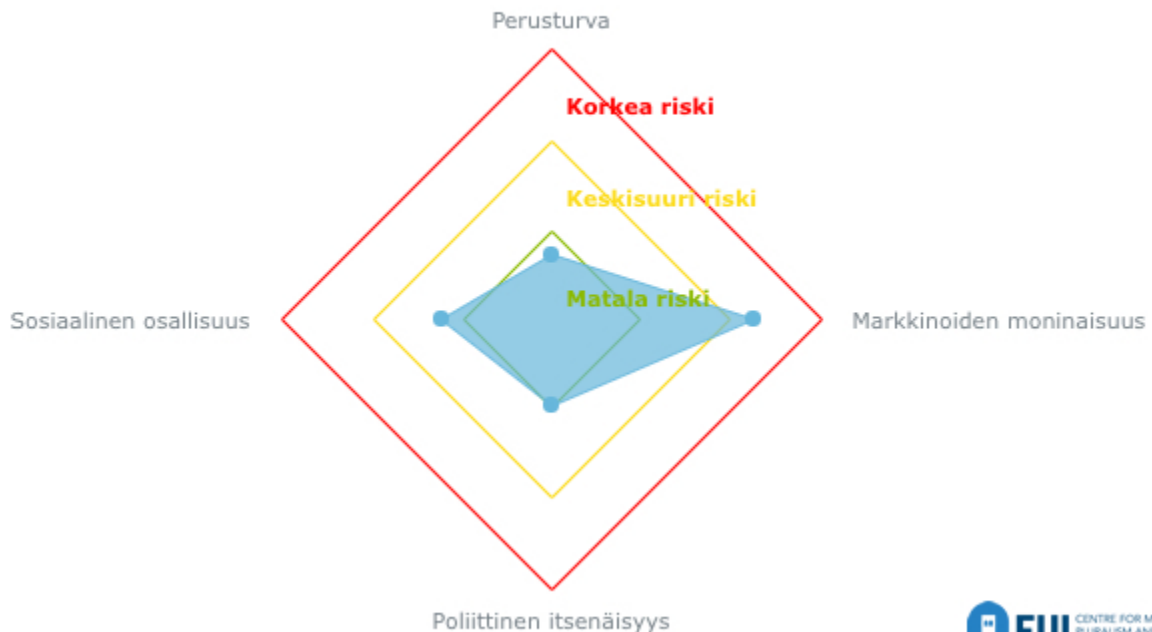
Huomautus: Tämän raportin sisältö ei välttämättä heijasta CMPF:n tai Euroopan Komission näkemyksiä. Se ei myöskään välttämättä kuvasta Liitteessä II luetellun asiantuntijajaneelin kantoja. Raportti edustaa ainoastaan niiden maakohtaisten tutkijoiden näkemyksiä, jotka ovat keränneet tutkimuksen tiedot ja kirjoittaneet tämän raportin. MPM-mittaria on päivitetty ja muokattu vuosien varrella, joten MPM2023:n tulokset eivät välttämättä ole täysin vertailukelpoisia aikaisempien vuosien tulosten kanssa. Saatte tarkempia tietoja tutkimuksesta CMPF:n MPM2023-raportista osoitteessa <http://cmpf.eu.eu/media-pluralism-monitor/>.

2. Johdanto

- **Maan yleiskatsaus.** Suomi on 5 548 241 asukkaallaan väestöllisesti pieni maa (Tilastokeskus 2023). Maapinta-alaa Suomella on noin 304 000 neliökilometriä, joten maa on suhteellisen harvaan asuttu (Maanmittauslaitos 2023).
- **Kielet.** Suomella on kaksi virallista kieltä: suomi (86,5 prosenttia väestöstä) ja ruotsi (5,2 prosenttia). Saamenkieli on tunnustettu vähemmistökielenä, mutta vain 0,04 prosenttia puhuu saamea äidinkielenään. Venäjä (1,6 prosenttia) ja viro (0,9 prosenttia) ovat yleisimmät vieraat kielet. (Tilastokeskus 2023)
- **Vähemmistöt.** Kahden kansalliskielen lisäksi Suomen laki tunnistaa kaksi vähemmistökieltä: saamen ja romaninkielen. Romaneja arvioidaan olevan noin 10 000–12 000 eli 0,2 prosenttia väestöstä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023). Saamelaiskäräjien mukaan saamelaisia on 10 759 henkilöä eli 0,2 prosenttia väestöstä (Sámediggi 2019). Kansallisuuden mukaan kolme suurinta vähemmistöryhmää ovat virolaiset (0,9 prosenttia), venäläiset (0,5 prosenttia) sekä irakilaiset (0,3 prosenttia) (Tilastokeskus 2023).
- **Taloustilanne.** Valtiovarainministeriö ennustaa bruttokansantuotteen nousseen 1,9 % vuonna 2022. Kasvun odotetaan kääntyvän 0,2 % negatiiviseksi vuonna 2023. (Valtiovarainministeriö 2022).
- **Poliittinen tilanne.** Suomen poliittinen maisema on perinteisesti ollut melko vakaa. Kaksi uutta puoluetta on vakiinnuttanut asemansa 2000-luvulla: vihreät ja perussuomalaiset. Vanhoista puolueista keskusta on heikentynyt, kun taas sosiaalidemokraatit ja kokoomus ovat säilyttäneet suhteellisen voimakkaat asemansa. Kirjoitushetkellä Suomen hallitus on keskusta-vasemmistolainen ja liberaali viiden puolueen koalitio. Hallituksella on takanaan 117 eduskunnan 200 paikasta. Kokoomuksella ja perussuomalaisilla on kummallakin 38 edustajaa, ja puolueet muodostavat opposition pääosan. Hallituspohja muuttunee kesän 2023 aikana, koska kevään eduskuntavaalit muuttivat puolueiden voimasuhteita.
- **Mediamarkkinat.** Suomen mediamaisemaa määrittää vahva julkisen palvelun media, Yleisradio, sekä perinteisesti vahva sanomalehtimarkkina. Yleisradio on Suomen johtava TV- ja radio-ohjelmatoiminnan harjoittaja. Suomen joukkoviestintämarkkinoiden kokonaisarvo vuonna 2021 oli 3,8 miljardia euroa. Alan taloudellisesti merkittävin sektori on televisio (1,28 miljardia euroa, Yle mukaan lukien), toisena sanomalehdet (0,87 miljardia). Joukkoviestintämarkkinoiden kokonaisarvo on palautunut koronaa edeltävälle tasolle. Kustannusalan (mukaan lukien sanomalehdet, aikakauslehdet, kirjat ja sähköiset julkaisut) arvo nousi edellisvuodesta, mutta ei kuitenkaan yltänyt koronaa edeltävälle tasolle. (Tilastokeskus 2022)
- **Sääntely-ympäristö.** Mediasisältöjä ei Suomessa juurikaan säädellä. Sisältörajoitukset kohdistuvat enimmäkseen laittomiin tai lapsille haitallisiin sisältöihin. Varsinaiset sisältövaatimukset kohdistuvat pääasiassa Yleen ja yksityisiin ”yleisen edun” kanaviin. Median omistamisen keskittymistä säännellään tapauskohtaisesti osana yleistä kilpailuvalvontaa. Viime vuosina lainsäädäntöön tai sääntelyyn ei ole tehty merkittäviä muutoksia.

3. Tiedonkeruun tulokset: arvio riskeistä median moninaisuudelle

Suomi : Median moninaisuuden riskialueet

JS chart by amCharts

EUI CENTRE FOR MEDIA
PLURALISM AND
MEDIA FREEDOM
MPM 2023

Suomessa 50 % (10) indikaattoreista osoittaa matalaa riskiä, 30 % (6) keskitason riskiä ja 20 % (4) korkea riskiä. Huomattavin muutos negatiiviseen suuntaan on havaittavissa Markkinoiden moninaisuuden alueella (64 prosentista 75 prosentin riskiin) ja positiiviseen suuntaan Poliittisen itsenäisyyden alueella (44 prosentista 32 prosentin riskiin). Korkein riski raportoitiin **Markkinoiden moninaisuuden** alueella (75 %) johtuen mediaomistuksen keskittymisestä ja sitä estävän lainsäädännön puuttumisesta sekä mediayhtiöiden taloudellisen raportoinnin velvollisuuksien puuttumisesta lainsäädännöstä. Sosiaalisen osallisuuden osa-alueella Paikallisen ja alueellisen media riskiä kuvaava indikaattori tuottaa korkeat riskipisteet (75 %) pysyen muuttumattomana verrattuna edellisvuoteen. Tämä johtuu siitä, että valtio ei tunnista paikallista mediaa eikä tue sitä erilaisten tukimuotojen kautta.

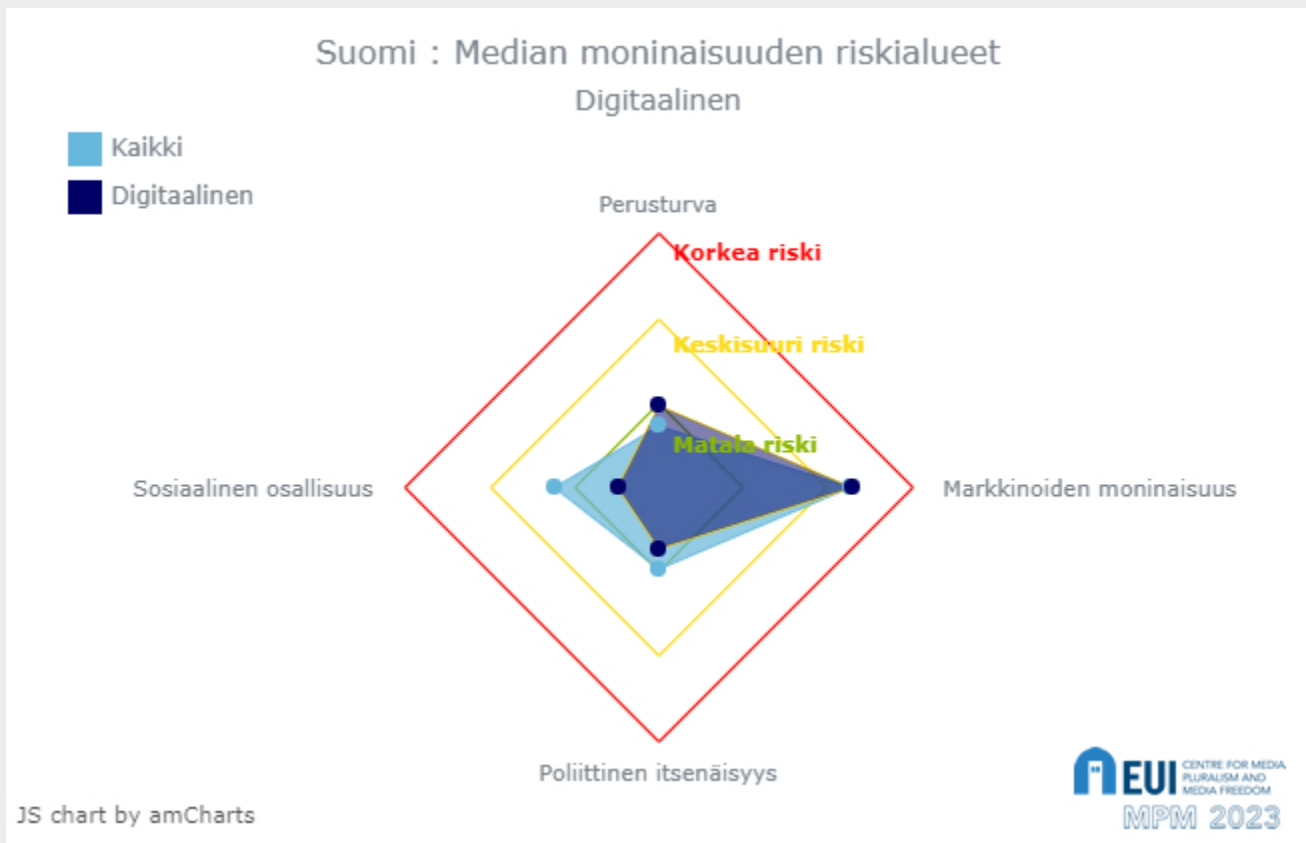
Neljästä osa-alueesta **Perusturva** saa matalimmat riskipisteet, 24 %. Ilmaisunvapaus ja oikeus tietoon ovat kirjattu lainsäädäntöön, eikä vuoden 2022 osalta ole näyttöä järjestelmällisistä ilmaisunvapauden loukkauksista. Median ja internetyhteyksien saatavuutta kuvaavan indikaattorin alueella ei tapahtunut merkittäviä muutoksia edelliseen vuoteen verrattuna. Indikaattori saavuttaa huonoimmat riskipisteet yltäen matalan riskialueen yläpäähän. Suurin ongelma tässä tapauksessa on se, että hieman vajaalla 75-prosentilla kotitalouksista on pääsy nopeaan (vähintään 30 Mb/s) laajakaistaan. Sananvapauden suojelun indikaattorissa riskiä lisäävät oikeudelliset seikat ovat edelleen olemassa: jumalanpilkkä ja kunnianloukkaus ovat edelleen kriminalisoituja. Sananvapauden turvaa kuvaavassa indikaattorissa riskiä nostavat edelleen lakipykälät, joita voidaan pitää liian rajoittavina: jumalanpilkkä ja kunnianloukkaus ovat edelleen kriminalisoituja.

Poliittisen itsenäisyyden osa-alueella kokonaisriski on alhainen, 32 %. Indikaattorit Mediayhtiöiden poliittinen itsenäisyys ja Toimituksellinen itsenäisyys yltävät kuitenkin keskitason riskiin, mikä johtuu pääasiassa sääntelyn puutteesta. Käytännössä yksikään suurimmista media-alan yrityksistä tai Yleisradio ei ole poliittisessa kontrollissa, vaikka mikään laki ei sitä estäkään. Toimittajat ja päätoimittajat raportoivat

kokevansa (usein yrityksiksi jääviä) pyrkimyksiä vaikuttaa toimitukselliseen sisältöön. Journalistien itsesääntelyohjeita voidaan pitää ainakin suurelta osin tehokkaana keinona poliittisia ja kaupallisia paineita vastaan.

Sosiaalisen osallisuuden osa-alue saavuttaa keskisuuret riskipisteet, 41 %. Vähemmistöjen edustusta mediassa kuvaava indikaattori osoittaa positiivista kehitystä, sillä Suomessa EU:n saavutettavuusdirektiiviä ja audiovisuaalisia mediapalveluja koskevaa direktiiviä sovelletaan korkein laatuvaatimuksin. Paikallisen ja alueellisen median indikaattori osoittaa korkeaa riskiä, sillä valtio ei tunnusta paikallista mediaa tai tue sitä tukien tai suojasäädösten avulla. Huolimatta hallituksen monista ponnisteluista vihapuheen rajoittamiseksi, viharikosten aliraportointi on edelleen ongelma.

Katsaus digitaaliseen ympäristöön

Suomen riskitaso digitaalisessa ympäristössä on pysynyt jokseenkin muuttumattomana edellisvuoteen verrattuna.

Perusturvan osa-alueen digitaalisia riskejä mittaavat indikaattorit pysyvät matalan riskin alueella (32 %). Verkkoentraliteetti turvataan lainsäädännössä, mikä on positiivinen seikka. Kuitenkin samassa alaindikaattorissa riskiä nostaa se, että Suomessa neljä suurinta verkko-operaattoria hallitsee 98 % markkinoista. Journalisteihin kohdistuu verkkoympäristössä edelleen joitain uhkia, joskin varsinaiset hakkerointirytykset ja tietoturvarikkomukset ovat harvinaisia.

Markkinoiden moninaisuuden osa-alueen digitaalisia riskejä kuvaavat indikaattorit saavuttavat korkean, 76 % riskitason. Se on linjassa osa-alueen kokonaisriskin kanssa: Omistajuuden

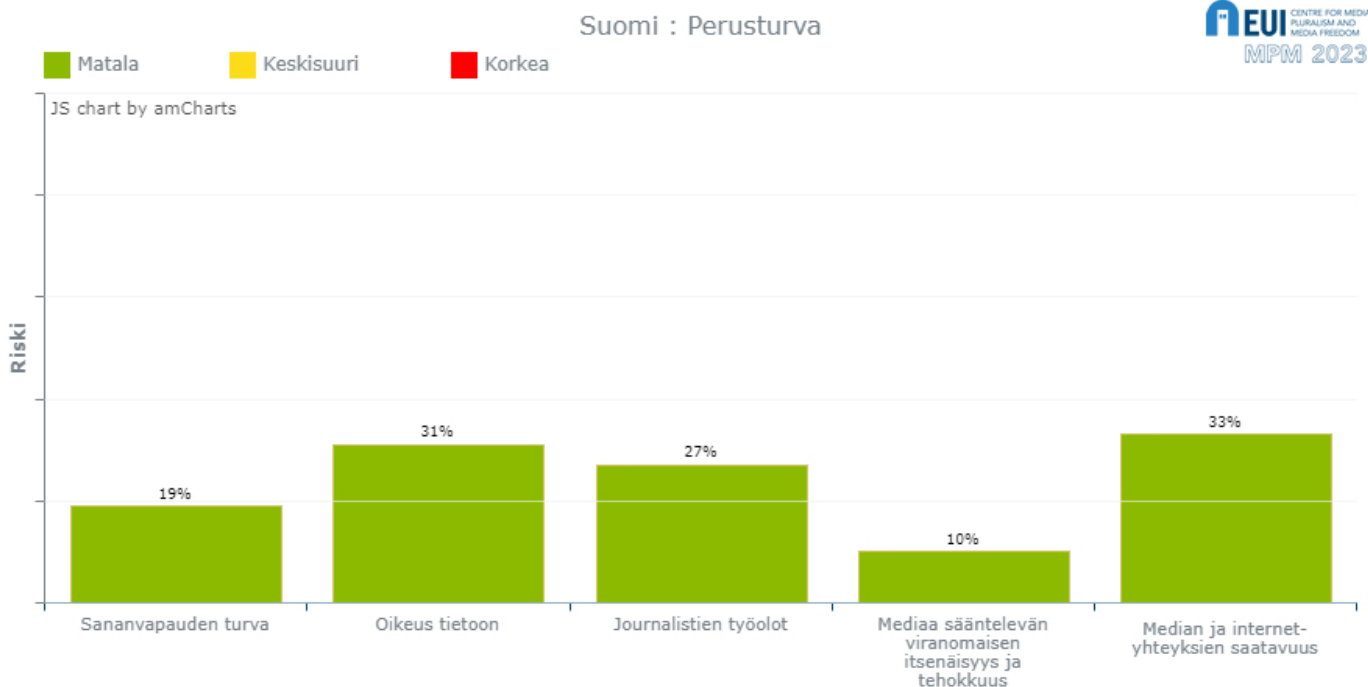
keskittyminen on nähtävissä myös digitaalisessa ympäristössä. Lisäksi riskiä nostavat datan puute diginatiivista mediasektorista sekä diginatiivia uutismediaa koskevan lainsäädännön puuttuminen.

Poliittisen itsenäisyyden digitaalisia riskejä kuvaavat indikaattorit saavat matalan riskiarvion (24 %). Tutkimusaukkojen vuoksi diginatiiviin mediaan kohdistuvia poliittisia riskejä ei ole mahdollista täysin arvioida. Riskitasoa nostavat myös puutteelliset säännöt ja läpinäkyvyys koskien poliittisten puolueiden ja ehdokkaiden poliittisen verkkomainonnan raportointia.

Sosiaalisen osallisuuden osa-alueen digitaalista riskiä kuvaavat indikaattorit saavat matalat riskipisteet (16 %). Nykyiset riskit liittyvät puutteisiin disinformaation torjunnassa ja riittämättömiin mekanismeihin verkossa esiintyvän vihapuheen raportoimiseksi.

3.1. Perusturva (24% - Matala riski)

Perusturvan osa-alueen indikaattorit kuvaavat nykyaikaiseen demokratiaan kuuluvan mediasääntelyn perustan kuntoa. Ne mittaavat mahdollisia riskejä usealla eri alueella, esimerkiksi sitä ovatko sananvapaus ja oikeus tietoon lailla turvattu ja sitä noudatetaanko kyseisiä lakeja. Indikaattorit käsittelevät myös journalistien asemaa ja työympäristöä Suomessa, mediaa sääntelevien viranomaisten itsenäisyyttä ja toimivaltaa, sekä median ja internetyhteyksien saatavuutta eri puolilla maata.

Suomen kokonaisriskitaso **Perusturvan** alueella on 24 %, mikä on kahden prosenttiyksikön parannus edellisvuoteen verrattuna.

Sananvapauden turvaa kuvaava indikaattori osoittaa Suomessa matalaa riskiä (19 %) pysyen muuttumattomana MPM2022:een verrattuna. Yleisesti ottaen Suomi on vapaa ja turvallinen ympäristö journalistille ja media-alan ammattilaisille. Sananvapaus määritellään Suomen perustuslaissa, ja sen oikeudellinen kehys on pitkälle kehittynyt ja linjassa kansainvälisten sopimusten kanssa. Vuonna 2022 raportoitiin kaksi lehdistönvapauteen liittyvää tapausta: maanpetosoikeudenkäynti kolmea Helsingin Sanomien toimittajaa vastaan ja lehdistötyöntekijöihin kohdistuneet hyökkäykset Convoy Finland 2022 -mielenosoituksen aikana (Mapping Media Freedom 2022). Koska merkkejä systemaattisesta kajoamisesta näihin oikeuksiin ei ole (Freedom House 2022; Aarnio ym. 2022), tämän indikaattorin riskitasoa nostaa ainoastaan se, että jumalanpilkka ja kunnianloukkaus ovat yhä kriminalisoituja. Näistä jälkimmäisestä voidaan määrätä enimmillään jopa kaksi vuotta vankeutta. (Rikoslaki n.d.)

Oikeutta tietoon kuvaava indikaattori osoittaa matalaa riskiä (31 %). Joulukuussa 2022 Suomesta tuli kahdestoista maa, joka hyväksyi ilmiantajien suojelua koskevan EU-direktiivin saattamisen osaksi kansallista lainsäädäntöä. Vaikka lakiin on kirjattu kansalaisten laaja oikeus tietoon (Suomen perustuslaki 731/1999, 12 §), pääsy viranomaisten dokumentteihin ja tietoon usein viivästyy tai se estetään kokonaan, joko tahattomasti tai tahallisen laittoman toiminnan seurauksena (esim. Hiltunen 2022; Honkonen 2021).

Journalistien työoloja kuvaava indikaattori jää matalalle riskitasolle (27 %). Riskipistemäärä on kohentunut kolme prosenttiyksikköä edellisvuoteen verrattuna, mutta muutos johtuu tavasta jolla MPM pisteyttää naistoimittajiin kohdistuvia uhkia. Yleisesti ottaen fyysiset hyökkäykset ovat harvinaisia. Naistoimittajiin

erityisesti kohdistuvien uhkausten ja hyökkäysten yleisyys ja vakavuus eivät erotu tutkimuksissa (esim. Hiltunen ym. 2022). Valtio yleensä pidättäytyy sekaantumasta journalismiin, ja lainsäädäntökehys takaa suomalaisille toimittajille suhteellisen turvalliset työolot. Journalistina työskentelyä ei rajoiteta, ja lähdesuojalaki koskee jokaista kansalaista työsuhteesta riippumatta. Lisäksi journalistien häirintä heidän työnsä vuoksi on nykyisin julkisen syytteen alainen eikä pelkästään siviilioikeudellinen asia.

Mediaa sääntelevän viranomaisen itsenäisyyttä ja tehokkuutta kuvaava indikaattori tuottaa matalan tason riskipisteet (10 %) pysyen muuttumattomana edellisvuoteen verrattuna. Mediaa sääntelevällä viranomaisella Liikenne- ja viestintävirastolla (Traficom) on rajallinen toimivalta median sääntelyyn (Laki Liikenne- ja viestintävirastosta 935/2018, 2 §). Näiden toimivaltuuksien väärinkäytöstä ei ole näyttöä: median sääntely Suomessa on reilua ja läpinäkyvää. Riskiä nostaa ainoastaan kaksi tekijää: osa viraston budjetista on eduskunnan päätettävissä, ja viraston budjetti ei vaikuta olevan täysin riittävällä tasolla (Traficom 2022b).

Median ja internetyhteyksien saatavuutta kuvaava indikaattori pysyy juuri keskitason riskirajan alapuolella, matalan riskin alueella (33 %). Riskitaso on muuttumaton aikaisempaan MPM2022-toteutukseen verrattuna. Väestön on laajalti mahdollista vastaanottaa Ylen radio- ja televisiolähetyksiä (Digita 2023a, 2023b), ja lähes jokaisella taloudella on jonkinlainen laajakaistayhteys (Euroopan komissio 2021). Keskimääräinen verkkoyhteyden nopeus on suhteellisen korkea (yli 56 Mb/s), ja palveluntarjoajat noudattavat verkkoneutraliteetin periaatteita (esim. Aarnio ym. 2022). Reilulla neljäsosalla väestöstä ei kuitenkaan ole saatavilla nopeaa (30 Mb/s tai nopeampi) internetyhteyttä. Riskitasoa nostaa myös verkkoliittymämarkkinoiden keskittyminen harvoille yhtiöille; neljä suurinta yritystä hallitsee 98 prosenttia sektorista (Traficom 2022a, 2022c).

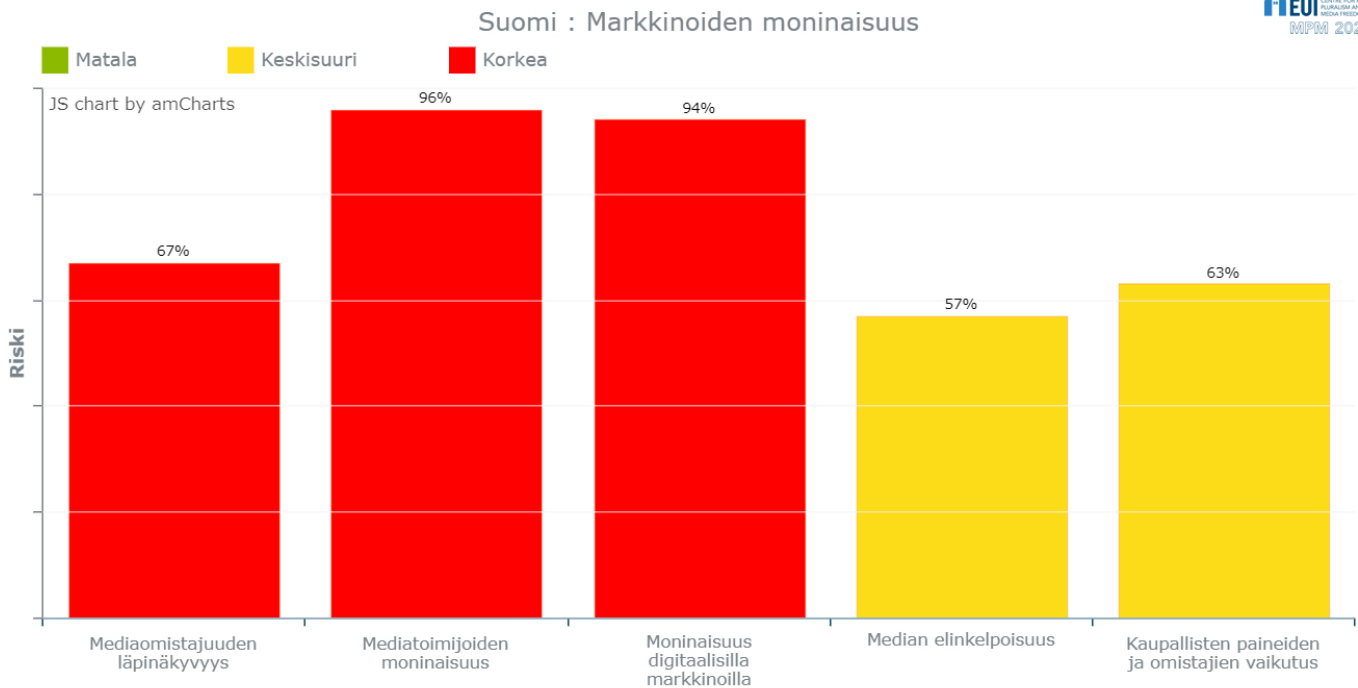
Katsaus digitaaliseen ympäristöön

Perusturvan osa-alueen digitaalisia riskejä mittaavat indikaattorit saavuttavat keskisuuren riskin (32 %) pysyen muuttumattomana MPM2022-raportointikautteen verrattuna. Suomessa digitaalista mediaa koskeva lainsäädäntö ja sääntely ovat ajan tasalla kansainvälisen kehityksen kanssa (esim. GDPR:n ja verkkoneutraliteetin suhteen). Sananvapautta säännellään samalla tavalla verkossa kuin muuallakin. Sääntely käsittää edelleen kriminalisoidut kunnianloukkauksen (Rikoslaki 39/1889, 24 luku 9 §) ja jumalanpilkan (Rikoslaki 39/1889, 17 luku 10 §), joista voidaan tuomita koviakin rangaistuksia. Kansalaisilla on käytettävissään toimivia oikeussuojakeinoja, mikäli heidän oikeuksiaan loukataan.

Toistaiseksi Suomen valtio pidättäytyy poistamasta tai suodattamasta verkkosisältöjä mielivaltaisesti. Traficom antoi 3.3.2022 internet-operaattoreille ohjeita siitä, mitä internetissä tulisi estää johtuen EU:n yhteisistä Venäjän median lähetyksiin ja tarjontaan kohdistuvista pakotteista. Liikenne- ja viestintävirasto Traficom valvoo avoimen internetin sääntelyä, eli sitä, ovatko asetetut rajoitukset verkkoneutraliteetin periaatteiden näkökulmasta oikeasuhtaisia. Sillä ei kuitenkaan ole valtuuksia valvoa pakotteiden noudattamista.

3.2. Markkinoiden moninaisuus (75% - Korkea riski)

Markkinoiden moninaisuus -alueen indikaattorit kuvaavat median moninaisuuden taloudellisia ulottuvuuksia. Ne liittyvät median omistajatietojen avoimuuteen, omistajuuden keskittymiseen tuotannon ja jakelun osalta, sisällöntuotannon kestävytyteen, sekä kaupallisten paineiden ja omistajuuden vaikutusta toimitukselliseen sisältöön. Arviointi kattaa mediasisältöjen tuottajat (indikaattoreissa Mediatoimijoiden moninaisuus, Mediaomistajuuden keskittyminen, Median elinkelpoisuus ja Kaupallisten paineiden ja omistajien vaikutus) sekä verkkotoimijat (indikaattorissa Moninaisuus digitaalisilla markkinoilla).

Mediamarkkinoiden monimuotoisuus -osa-alueen kokonaisriskitaso on 75 %, mikä merkitsee keskiuurta riskitasoa. Edellisestä raportointikaudesta Suomen riskitaso nousi 11 prosenttiyksikköä. Riskitaso nousi kaikissa muissa indikaattoreissa paitsi **Kaupallisten paineiden ja omistajien** vaikutusta kuvaavassa indikaattorissa, mikä pysyi muuttumattomana. Korkean riskin saavuttavat kolme viidestä indikaattorista, **Mediaomistajuuden läpinäkyvyys**, **Mediaomistajuuden keskittyminen** ja **Verkkoalustojen keskittyminen ja kilpailuvalvonta**.

Mediaomistajuuden läpinäkyvyyttä kuvaava indikaattori saavuttaa korkean riskitason (67 %). Neljän prosenttiyksikön riskin kasvu riskipisteissä edellisvuoteen verrattuna johtuu muutoksesta MPM-mittarissa, joka nyt huomioi sen, että Suomessa media-alalle ei ole asetettu taloudellisen raportoinnin velvoitteita. Toinen riskiä lisäävä tekijä liittyy media-alan yritysten velvollisuuteen raportoida omistusrakenteestaan; Sähköisistä viestintäpalveluista annetun lain (917/2014) 4a §:n mukaan audiovisuaalisten mediapalvelujen tarjoajien on ilmoitettava omistusrakenteestaan, mutta tämä lainsäädäntö koskee vain osaa mediasta. Audiovisuaalisen median oikeudellinen määritelmä (917/2014 3 §:n 2 momentin mukaan) kattaa antenni- ja kaapelitelevisiosta sekä erilaiset suoratoistopalvelut (sekä ilmaiset että maksupalvelut).

Mediatoimijoiden moninaisuutta kuvaava indikaattori saa korkeat riskipisteet (96 %), mikä tarkoittaa 7 prosenttiyksikön kasvua. Lainsäädäntö ei aseta yksiselitteisiä rajoituksia omistuskeskittymille, vaikka Kilpailu- ja kuluttajavirasto voi puuttua suuryritysten fuusioihin. Kilpailu- ja kuluttajavirasto ei voi puuttua markkinoiden keskittymiseen joka johtuu alalta poistuvista yrityksistä tai pienten yritysten sulautumisista. Kattavaa tietoa online-mediemarkkinoiden keskittymisestä ei ole saatavilla, mutta suosituimmat

suomalaiselle yleisölle suunnatut verkkosivustot ovat vain muutaman monimediayhtiön omistuksessa. Tällä hetkellä kaikki suomalaiset mediasektorit ovat joko erittäin tai keskitasoisesti keskittyneitä. Neljän suurimman audiovisuaalisen median omistajan yhteenlaskettu markkinaosuus nousi 77 prosenttiin. 12 prosenttiyksikön lisäys edellisestä mittauksesta johtuu Yleisradion, MTV:n ja Discovery Networksin markkinaosuuksien kasvusta, kun Nelonen Median (Sanoma Oyj:n tytäryhtiön) markkinaosuus pysyi ennallaan. On huomioitava, että Yleisradion markkinaosuus on laskettu päivitettyillä tiedoilla ja muuttuneella laskentakaavalla, joten tulosta ei tule suoraan verrata aikaisempiin MPM-toteutuksiin. Siitä huolimatta todisteet viittaavat audiovisuaalisten markkinoiden kokonaisuuteen hienoiseen laskuun ja neljän suurimman yrityksen yhteisen markkinaosuuden kasvuun. Neljän suurimman radioalan omistajan yhteenlasketun markkinaosuuden 4 prosenttiyksikön lisäys on seurausta Yleisradion kasvaneesta ja yksityisten toimijoiden pientyneestä markkinaosuudesta.

Moninaisuutta digitaalisilla markkinoilla kuvaava indikaattori saavuttaa korkean riskitason (94 %). Kuten perinteisten tiedotusvälineiden kohdalla, verkkomarkkinat näyttävät olevan erittäin keskittyneitä, eikä Kilpailu- ja kuluttajavirastolla ole riittävästi valmiuksia hillitä keskittymistä. Myös median sektorirajat ylittävä keskittyminen on suurta, eikä mediamarkkinan keskittymisen rajoittamiseen ole olemassa objektiivisia kriteerejä. Teoriassa Kilpailu- ja kuluttajaviraston on mahdollista puuttua monopolistiseen kehitykseen sekä verkko- että perinteisessä ympäristössä. Alkuvuodesta 2023 Euroopan komissio päätti haastaa Suomen yhdessä viiden muun jäsenvaltion kanssa EU:n tuomioistuimeen, koska kyseiset maat eivät ole onnistuneet kokonaan saattamaan direktiiviä 2019/790 osaksi kansallista lainsäädäntöään (Euroopan komissio 2023). Komissio voi pyytää EU:n tuomioistuinta määräämään taloudellisia seuraamuksia jäsenvaltioille, jotka eivät ole noudattaneet SEUT-sopimuksen 260 artiklan 3 kohdan mukaista velvoitettaan ilmoittaa toimenpiteistä, joilla lainsäädäntödirektiivi tullaan saattamaan osaksi kansallista lainsäädäntöä.

Median elinkelpoisuutta kuvaava indikaattori osoittaa keskisuurta (57 %) riskiä, mikä on 18 prosenttiyksikön lisäys verrattuna edelliseen raportointikauteen. Media-ala on koronapandemian jälkeisen toipumisen jälkeen palannut pitkän aikavälin hitaaseen laskuun, ja vain verkkomainonnassa on nähty merkittävää reaaliarvon kasvua. Perinteisistä medioista mainonta väheni sanomalehdissä (-7 %) ja TV:ssä (-3 %), kun taas radiosektorin mainostulot jatkoivat kasvuaan (+4 %) myös vuonna 2022 (Kantar 2023). Voittojen kasvu ei kuitenkaan riitä luomaan todellista kannattavuuden kasvua korkean inflaation vuoksi. Positiivinen käänne rekrytoinneissa ja toimitusten henkilöstömäärän kasvu uutismediassa johtuu suurelta osin verkkomarkkinoiden positiivisesta kehityksestä (Arola 2022). Medialle ei tällä hetkellä ole suoraa pysyvää tukimekanismia (Grönlund ym. 2022), ja innovatiivisia uusia tulokkaita on viime vuosina ilmaantunut alalle harvakseltaan. Uutismedian organisaatioissa on ajankohtaista tietoa uusista teknologioista, kuten tekoälystä ja automaatiosta, mutta usein huoli vähistä tai vähenevistä resursseista estää niiden täysimittaisen hyödyntämisen (Manninen & Niemi 2022).

Kaupallisten paineiden ja omistajien vaikutusta kuvaava indikaattori saavuttaa keskitason (63 %) riskipisteet pysyen muuttumattomana MPM2022-toteutuksesta. Riskiä nostaa lähinnä sääntelyn puuttuminen tai epäselvyys. Laki ei kiellä kaupallisia tai poliittisia vaikutuksia toimittajien palkkaamisessa, vaikkakin yleistä syrjinnän vastaista lainsäädäntöä sovelletaan. Mitkään ohjeet tai säännökset eivät kiellä toimittajia työskentelemästä samanaikaisesti mainonnassa, eivätkä advertoriaalit ole kiellettyjä. Kokonaan uutisiksi naamioidut mainokset ovat kiellettyjä, mutta nykyinen lainsäädäntö ei niitä täysin kata. Journalistien ohjeet määräävät toimittajat vastustamaan ulkopuolisia vaikutusyrittäjiä, ja toimittajat suurelta osin kunnioittavat tätä velvollisuutta. Nämä ohjeet eivät kuitenkaan kaikissa tapauksissa kykene tehokkaasti estämään kaupallista painostusta (esim. Hiltunen 2022). Erityisesti vahvasti mainostuloista riippuvaisissa paikallislehdissä työskenteleville toimittajille taloudellinen painostus on kasvava ongelma, kuten myös

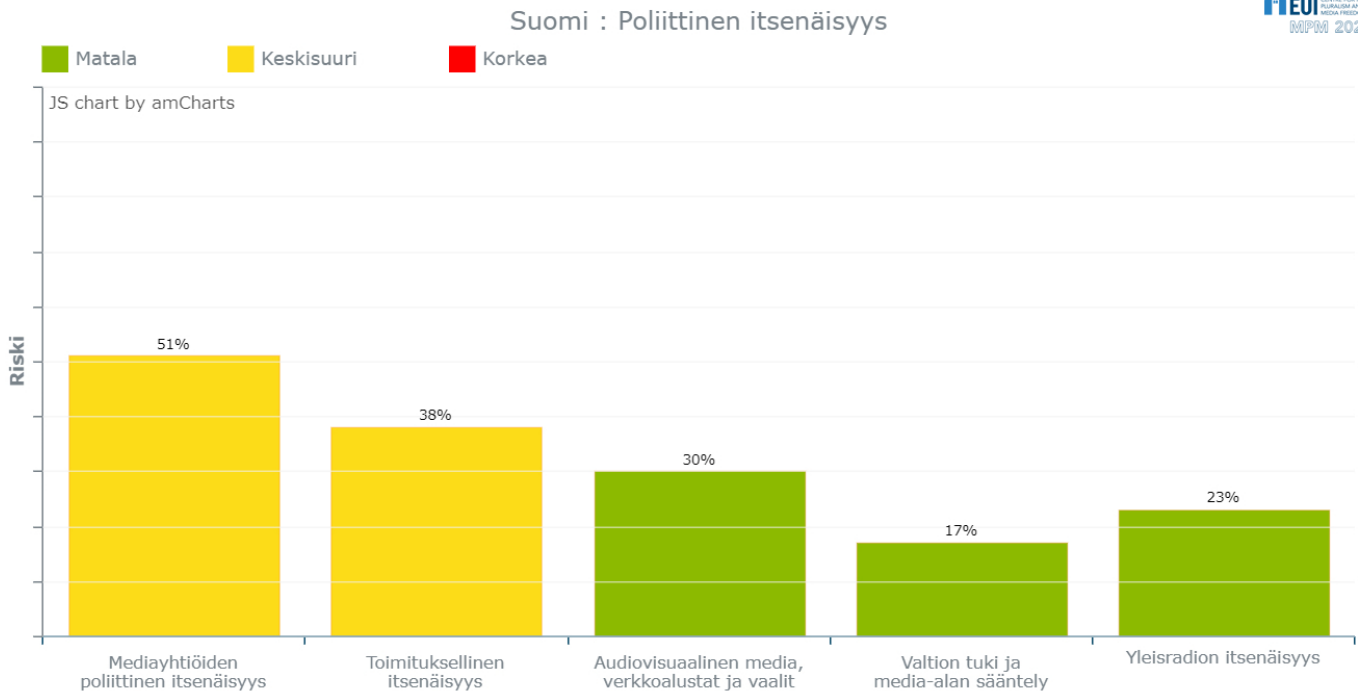
Katsaus digitaaliseen ympäristöön

Markkinoiden moninaisuuden osa-alueen digitaalisia riskejä kuvaavien indikaattoreiden kokonaisriski on yhden prosenttiyksikön korkeampi kuin koko osa-alueen – 76 %. 11 prosenttiyksikön kasvu riskipisteissä koko osa-alueella johtuu pääosin kahdesta tekijästä digitaalisia riskejä kuvaavissa indikaattoreissa: laki ei aseta (digitaaliselle) medialle taloudellisen raportoinnin velvoitteita. Lisäksi neljän suurimman monimedia-alan yrityksen omistus keskittyi jo ennestään korkeasta 69 prosentista 78 prosenttiin. Myös neljän suurimman verkkomainonnan toimijan yhteenlaskettu markkinaosuus kasvoi hieman, 84 prosenttiin.

Sähköisistä viestintäpalveluista annetun lain (917/2014) erityisesti mediaa koskevat läpinäkyvyssäädökset koskevat ainoastaan audiovisuaalista mediaa. Laki edellyttää audiovisuaalisten mediapalvelujen tarjoajien julkistavan omistusrakenteensa, joten se kattaa vain osan digitaalisen uutismedian toimialasta. Lain dokumentaatiossa myös muistutetaan, että henkilötietoja, kuten nimiä tai osoitteita, ei saa julkistaa. Useimmat digitaaliset uutismediat julkaisevat edelleen jonkinlaisia omistustietoja, joko vapaaehtoisesti tai yleisen avoimuuslainsäädännön vaatimusten mukaan. Suomi ei myöskään ole toistaiseksi ottanut käyttöön digiveroa tai soveltanut direktiiviä 2019/790, jonka tarkoituksena on vahvistaa tekijöiden oikeuksia suhteessa digitaalisiin alustoihin.

3.3. Poliittinen itsenäisyys (32% - Matala riski)

Poliittisen itsenäisyyden alueen indikaattorit kuvaavat sääntely- ja itsesääntelytoimenpiteiden olemassaoloa ja tehokkuutta uutisten tuottamiseen, jakeluun ja saatavuuteen kohdistuvaa poliittista puolueellisuutta ja poliittisia vaikutuksia vastaan. Alue pyrkii arvioimaan valtion ja yleisemmin poliittisen vallan vaikutusta mediamarkkinoiden toimintaan ja Yleisradion riippumattomuuteen. Lisäksi alue käsittelee (itse)sääntelyn olemassaoloa ja sitä, kuinka tehokkaasti se turvaa poliittisesti monipuolisten sisältöjen saatavuuden ja toimituksellisen riippumattomuuden, erityisesti vaalien aikaan.

Suomen kokonaisriskitaso **Poliittisen itsenäisyyden** osa-alueella on 32 % — matala riskitaso. Kaksi indikaattoria, **Mediayhtiöiden poliittinen itsenäisyys** ja **Toimituksellinen itsenäisyys**, saavuttaa keski-suuren riskitason. Kolme indikaattoria, **Audiovisuaalinen media, verkkoalustat ja vaalit**, **Valtion tuki ja media-alan sääntely** ja **Yleisradion itsenäisyys**, pysyvät matalalla riskitasolla.

Mediayhtiöiden poliittista itsenäisyyttä kuvaava indikaattori saavuttaa keski-suuren riskitason (51 %) pysyen käytännössä muuttumattomana MPM2022-raportointikauteen verrattuna. Riski juontuu melkein kokonaan sääntelyn puuttumisesta: mikään laki ei estä poliittista vaikutusvaltaa mediaan. Mikään alan johtavista tiedotusvälineistä ei kuitenkaan ole poliittisessa hallinnassa. Riskitaso nousee hieman myös verkkomediaa koskevien tietojen puutteen vuoksi. Vaikka verkkomedian poliittinen hallinta ei näytä olevan ongelma, tarkka tilannekuva (esim. pienten, poliittisesti sitoutuneiden verkkosivustojen kokonaiskulutus) on epäselvä.

Toimituksellista itsenäisyyttä kuvaava indikaattori osoittaa Suomelle keski-suurta (38 %) riskitasoa, pysyen muuttumattomana edellisestä raportointikaudesta. Lainsäädäntö ei aseta rajoitteita päätoimittajan palkkaamiselle tai irtisanomiselle, joskin normaalit työsopimuslain 55/2001 rajoitukset ovat voimassa. Viime vuosilta ei tiedetä tapauksia, joissa päätoimittajien nimittämiseen tai irtisanomiseen olisi vaikutettu poliittisin motiivein. Aiempi, paikallis- ja päivälehtien päätoimittajille suunnatun kyselyn vastaajista 81,5 prosenttia ilmoitti joutuneensa kuntapäättäjien vaikutusyritysten kohteeksi (Uutismedian liitto 2020). Alan itsesääntelyn ytimen muodostavat Journalistin ohjeet vaikuttavat kuitenkin olevan tehokas pidäke vaikutusyrityksille. Ohjeisiin ovat sitoutuneet lähes kaikki journalistiset organisaatiot Suomessa, mukaan lukien kunkin mediasektorin johtavat uutisorganisaatiot. On tosin mahdollista, että poliittinen vaikutus jää

huomaamatta ja/tai niistä ei ilmoiteta Julkisen sanan neuvostolle. Suomen riskitaso on laskettu varovaisuusperiaatetta noudattaen, ja raportoidut poliittiset väliintuloyritykset otetaan riskiä lisäävänä tekijänä. Selkeitä todisteita vaikutusyritysten onnistumisesta ei kuitenkaan ole, ja myös Suomen asiantuntijaryhmän arviot tukevat näkemystä siitä, että nykyinen itsesääntelyjärjestelmä on riittävä suojaamaan journalismia poliittiselta vaikuttamiselta.

Audiovisuaalista mediaa, verkkoalustoja ja vaaleja käsittelevä indikaattori osoittaa matalaa riskitasoa (30 %). Tilanne on pysynyt lähes muuttumattomana edellisvuodesta. Suomessa on voimassa lainsäädäntö, jonka tarkoituksena on tehdä poliittisesta mainonnasta läpinäkyvää. Ei myöskään ole viitteitä siitä, että verkkoalustat toimisivat vastoin ilmoittamiaan käytänteitä. Toisaalta ei ole olemassa erityistä lainsäädäntöä, joka varmistaisi, että poliittiset ehdokkaat ja puolueet ovat täysin avoimia kampanjakuluistaan ja -tekniikoistaan verkossa. Riskitasoa kasvattaa myös sellaisen lainsäädännön puute, joka tosiasiasa pakottaisi tiedotusvälineet tarjoamaan foorumin kaikille poliittisille ehdokkaille. Yleisradiolla on rajattu laillinen velvollisuus kohdella poliittisia puolueita tasavertaisesti, mutta tämän velvoitteen toteutumista on vaikea valvoa. Ei ole kuitenkaan olemassa vakuuttavia todisteita vaaleihin liittyvästä poliittisesta puolueellisuudesta yksityisessä mediassa tai Yleisradiossa (esim. Borg ym. 2020). Kaupallisen median käytänteisiin tällä alueella liittyy edelleen tutkimusaukkoja. Tietosuojavaltuutettu tarjoaa poliittisille puolueille koulutusta lainmukaisiin tietokäytäntöihin, mutta ei aktiivisesti tutki puolueiden henkilötietojen käyttöä kampanjoinnissa.

Valtion tukea ja media-alan sääntelyä kuvaava indikaattori osoittaa matalaa riskitasoa (17 %). Riskitaso laski 16 prosenttiyksikköä edellisvuoteen verrattuna. Ainoa tosiasiallinen muutos on päivitetty riskiarvio (alhaiseen riskiin) Suomen valtioneuvoston tukien jakamisen oikeudenmukaisuudesta ja läpinäkyvyydestä. Joitakin pieniä oikeudenmukaisuuteen ja avoimuuteen liittyviä kysymyksiä on kuitenkin vielä jäljellä, sillä osa tukimuodoista on vain joidenkin kieliryhmien saatavilla, eikä kulttuurijulkaisujen tukien osalta ole saatavilla julkista tietoa hylätyistä hakemuksista. Median sääntelyn ja mahdollisten interventoiden puitteet ovat pääosin oikeudenmukaiset ja läpinäkyvät. Sääntelyn kannalta valtion mainosostojen tarkkailun puuttuminen on riskitekijä: näistä mainosmenoista ei kerätä kattavaa tietoa.

Yleisradion itsenäisyyttä koskeva indikaattori saa matalat (23 %) riskipisteet. 35 prosenttiyksikön parannus riskipisteissä heijastelee muutoksia MPM-mittarissa mutta myös päivitettyä näkemystä Suomen todellisesta riskitasosta. Poliittinen vaikutusvalta on sisäänrakennettu Yleisradion hallintoon, sillä sen hallintoneuvoston nimittää eduskunta, perinteisesti kansanedustajien keskuudesta (vaikkakaan laki ei sitä edellytä). Tästä huolimatta poliitikkojen johtama neuvosto perinteisesti pidättäytyy puuttumasta toimituksellisiin päätöksiin, koska sen laissa määritelty tehtävä (joka tosin on paikoin epämääräinen) rajoittuu strategiaan päätöksiin ja valvontaan. Poliittista vaikutusvaltaa nimitysmenettelyihin ei voida vielä poissulkea, koska nimitykset eivät ole täysin läpinäkyviä. Yleisradion itsenäisyyteen liittyen on nostettu esiin huoli epäsuorasta poliittisesta ohjauksesta, eli halusta miellyttää poliittisia puolueita niiden hallitseman rahoituksen takaamiseksi, kun taas suoran poliittisen painostuksen vaikutuksia pidetään hyvin rajallisina (Hiltunen 2022).

Katsaus digitaaliseen ympäristöön

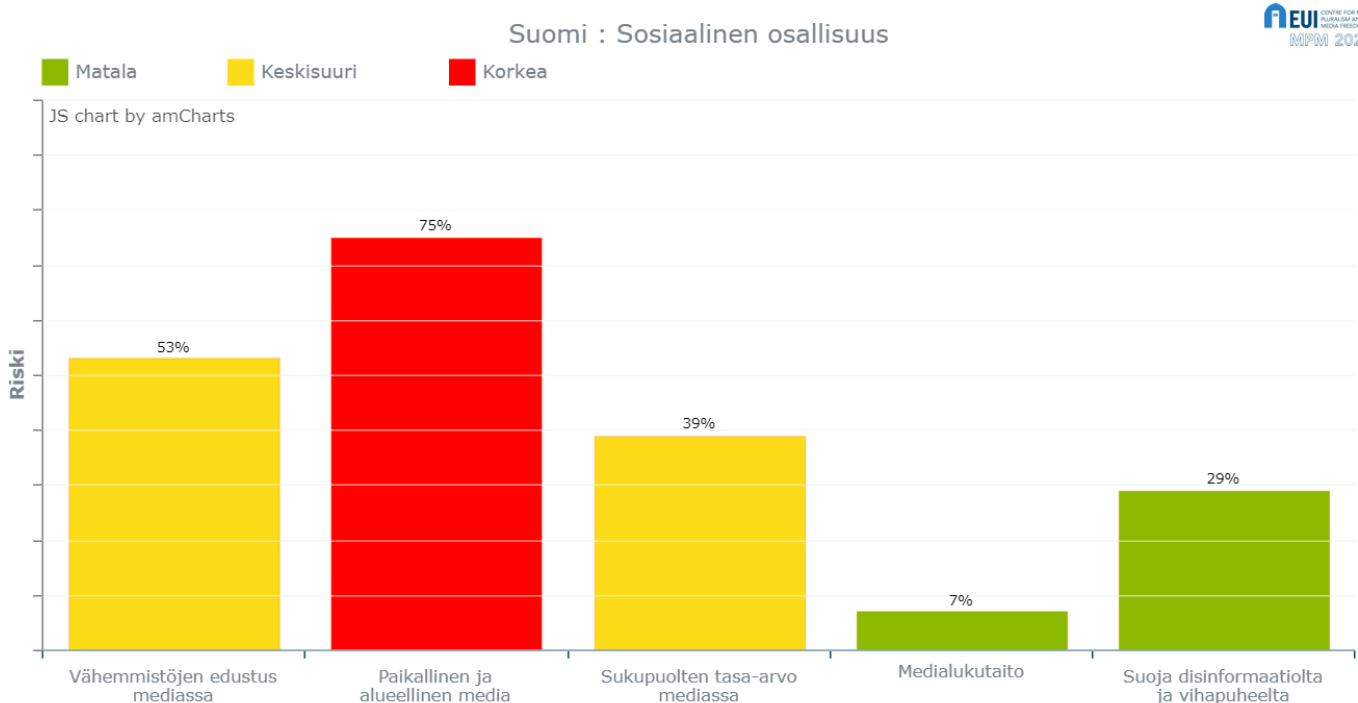
Poliittisen itsenäisyyden osa-alueen digitaalisia riskejä kuvaavat indikaattorit saavat 25 % riskipisteet, mikä on 2 prosenttiyksikön parannus edelliseen MPM-toteutukseen verrattuna. Laki ehdokkaan vaalirahoituksesta (273/2009) koskee kaikenlaista poliittista mainontaa, myös verkossa.

Laki kuitenkin vaatii läpinäkyvyyttä ainoastaan yleisellä tasolla: esimerkiksi kaikki verkossa tapahtuva mainonta on mahdollista luokitella "tietoverkkojen" alla tapahtuvaksi mainonnaksi (Laki ehdokkaan vaalirahoituksesta 273/2009, 6 §). Alustakohtaisia kampanjakuluja (esim. Facebook-mainoksiin käytettävät kulut) ei vaadita. Tietosuojavaltuutetun toimistolla on valtuudet tutkia epäilty henkilötietojen väärinkäyttö, myös vaalikampanjoissa.

Yleisradiolla on riittävä ja vakaa rahoitus, mutta riskiä lisäävät sen rahoituksen monimutkaiset sopeuttamismekanismit. Vaikka Yleisradion katsottaisiinkin heikentävän kaupallista mediaa, kuten sen on syytetty tekevän, sen vuosittaisen budjettimäärärahan vähentäminen vaatisi muutosta lainsäädäntöön. Viimeaikaiset Yleisradiosta annetun lain (1380/1993) 7 §:n muutokset edellyttävät, että Yleisradion julkaisema tekstipohjainen verkkosisältö liitetään tiiviimmin sen ääni- tai kuvasisältölähetyksiin (Liike- ja viestintäministeriö 2022). Datan puute on ongelma myös selvittäessä digitaalisen median poliittista riippumattomuutta: ilman markkinatietoja on mahdotonta osoittaa, ovatko "suurimmat" verkkonatiivit uutismediat poliittisessa hallinnassa.

3.4. Sosiaalinen osallisuus (41% - Keski-suuri riski)

Sosiaalisen osallisuuden alue keskittyy tiettyjen yhteiskuntaryhmien näkyvyyteen mediassa ja heille tarjolla oleviin sisältöihin. Tällaisia ryhmiä ovat naiset, etniset vähemmistöt, paikalliset ja alueelliset yhteisöt, sekä aistivammaiset. Siinä tarkastellaan myös medialukutaitoa, digitaaliset taidot mukaan luettuna. Lisäksi osa-alue kattaa uusista digitaaliteknologioista kumpuavat, disinformaation ja vihapuheen torjuntaan liittyvät haasteet.

Suomen kokonaisriskitaso **Sosiaalisen osallisuuden** osa-alueella on 41 %, mikä tarkoittaa kolmen prosenttiyksikön nousua riskitasossa verrattuna edellisvuoteen.

Vähemmistöjen edustusta mediassa kuvaava indikaattori osoittaa keski-suurta riskitasoa (53 %). Neljän prosenttiyksikön parannus johtuu siitä, että Suomessa EU:n saavutettavuusdirektiivin ja audiovisuaalisia mediapalveluja koskevan direktiivin täytäntöönpanossa noudatetaan korkeita tasovaatimuksia. Lain tunnustamat kansalliset vähemmistöt ovat melko hyvässä asemassa, kun taas kokonaisuudessaan media ei täysin heijasta yhteiskuntaa. Yleisradio palvelee kansallisia vähemmistöjä, suomenruotsalaisia ja saamelaisia, suhteellisen hyvin lähetyksissään mitattuna: mediasisällön määrä on suhteessa vähemmistöjen kokoon. Julkiset tai yksityiset tiedotusvälineet eivät kuitenkaan palvele muita vähemmistöryhmiä tehokkaasti. Muita epävirallisia vähemmistökieliä kuin venäjää ja englantia puhuvia palvellaan vain Yleisradion verkkosivujen ja sosiaalisen median kautta.

Paikallista ja alueellista mediaa kuvaava indikaattori on Suomessa korkealla riskitasolla (75 %) pysyen muuttumattomana edellisvuoteen verrattuna. Paikallinen, alueellinen ja kansalaismedia ovat läsnä osassa maata, kun taas monet yhteisöt ja alueet (määritelmästä riippuen) ovat vailla omaa mediaa. Yleisradiolla on paikallistoimitukset 25 paikkakunnalla, vaikka laki ei sitä edellytäkään, ja ne edustavat kattavasti kummankin kansalliskielen puhujia. Valtio ei tue paikallista tai alueellista mediaa taloudellisesti tai suojaavan lainsäädännön kautta. Sen vuoksi ala on alikehittynyt, ja selkeä tarve yhteisömedian tukemiseksi onkin tunnistettu (Wirén ym. 2021). Liikenne- ja viestintäministeriön tilaamassa, ehdotettujen tukimekanismien vaikutuksia arvioivassa raportissa yhteisömedian tukemisen vaikutukset arvioidaan kokonaisuudessaan positiivisiksi. Myönteiset vaikutukset olisivat kuitenkin todennäköisesti sosiaalisia ja kulttuurisia, eivät taloudellisia. (Piirainen ym. 2022)

Sukupuolten tasa-arvoa mediassa kuvaava indikaattori ylittää keskiarvolle (39 %) riskitasolle, mikä on kahdeksan prosenttiyksikköä vähemmän kuin MPM2022-raportointikaudella. Madaltunut riski johtuu naisten parantuneesta edustuksesta joissain johtavissa asemissa media-alalla, joskin kokonaiskuva pysyy muuttumattomana. Naiset ovat edelleen aliedustettuina useimpien mediayhtiöiden johdossa, joskaan eivät paljoa. Yleisradio näyttää hyvää esimerkkiä: sillä on kattava sukupuolten välisen tasa-arvon strategia ja sen johtokuntien sukupuolijakauma on tasainen. Ajankohtaista tutkimusta sukupuolten representaatiosta mediassa on vähän. Reuters-instituutin Suomen 2021 maaraportissa kuitenkin havaittiin miesten ja naisten välillä hyvin vähän eroa siinä, pitivätkö kyselyyn vastaajat oman sukupuolensa läsnäoloa ja edustusta uutisissa riittävänä ja oikeudenmukaisena (Reunanen ym. 2021). Gender Equality Trackerin (Prognosis 2023) osoittama miesten nimien yliedustus Suomen uutisissa johtuu todennäköisesti Ukrainan sodasta, jonka myötä enemmän tilaa mediassa ovat saaneet miesvaltaiset teemat, kuten turvallisuus ja maanpuolustus.

Medialukutaitoa kuvaava indikaattori jää matalalle 7 % riskitasolle. Medialukutaidon edistäminen on Suomessa aktiivista koulujen lisäksi oppilaitosten ulkopuolella, jolloin se on myös aikuisten ja vanhusten ulottuvilla. Kolmen prosenttiyksikön lisäys riskipisteissä johtuu siitä, että Suomella on parannettavaa medialukutaidon edistämiseksi erilaisten vähemmistöryhmien keskuudessa, johon MPM2023 nyt kiinnittää huomiota. Suomessa medialukutaito on yleisesti ottaen huomioitu hyvin. Vuonna 2019 julkaistut kansalliset mediakasvatuslinjaukset huomioivat ensimmäisen kerran medialukutaidon tärkeyden kaikissa ikäryhmissä (ks. Salomaa & Palsa 2019). Yli kolmella neljäsosalla suomalaisista on perustason tai perustasoa paremmat digitaaliset taidot (Eurostat 2023).

Suojaa disinformaatiolta ja vihapuheelta kuvaava indikaattori jää matalan riskin tasolle (29 %), mikä on yhdeksän prosenttiyksikön parannus edelliseen MPM-toteutukseen verrattuna. Euroopan rasismin ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio (ECRI) totesi vuonna 2019, että Suomen viranomaiset eivät reagoi tarvittavalla tasolla epäilyihin vihapuhe- ja viharikostapauksiin (Euroopan rasismin ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio 2019). Oikeusministeriö on sittemmin käynnistänyt Osaavat-hankkeen, johon kuuluu viharikosten vastaisen työn osaamiskeskuksen pilotointi. ECRI:n vuonna 2019 raportoitujen puutteiden jälkeen on tehty monia parannuksia, tosin seurantaraportti ei tarjoa kattavaa analyysiä kehityksestä (ks. Euroopan rasismin ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio 2022). Monista yrityksistä huolimatta viharikosten aliraportointi on edelleen ongelma (Jauhola ym. 2022). Lisäksi rahoituksen riittämättömyys hankaloittaa kansalaisyhteiskunnan yrityksiä torjua disinformaatiota.

Katsaus digitaaliseen ympäristöön

Sosiaalisen osallisuuden osa-alueen riskiä digitaalisella alueella kuvaava mittari jää 16 prosenttiin, mikä on 5 prosenttiyksikön parannus edellisvuoteen verrattuna. Eurostatin mukaan suurimmalla osalla suomalaisista (79 %) on perustason tai perustasoa paremmat digitaaliset taidot. Suomessa luottamus mediaan on korkea (82 %) (Eurobarometri 2021). Tietoisuus disinformaatiotaktiikoista ja -lähteistä on yleisesti kasvanut yhteiskunnassa, eikä disinformaation levinneisyydessä ja vaikutuksissa ole havaittu merkittäviä muutoksia. Puutteita on edelleen disinformaation tutkimuksessa ja seurannassa eri vähemmistöryhmissä sekä valvontaviranomaisten ja oikeuslaitoksen asiantuntemuksessa vihapuheen ja viharikosten tunnistamisessa.

4. Johtopäätökset

Suomessa ainoastaan **Markkinoiden moninaisuuden** osa-alue ylittää korkealle riskitasolle. **Perusturva** ja **Poliittinen itsenäisyys** pysyvät matalan riskin alueella. **Sosiaalisen osallisuuden** osa-alueella ei tapahtunut merkittäviä muutoksia, ja se pysyy keskisuuren riskin tasolla.

Matalimmat riskipisteet saavuttaa **Perusturvan** osa-alue. Suomen lainsäädäntö takaa viestinnälliset perusoikeudet kansainvälisten sopimusten mukaisesti. Näitä oikeuksia yleisesti ottaen kunnioitetaan, ja oikeusjärjestelmä tarjoaa riittävät muutoksenhakukanavat kiistanalaisissa tapauksissa. Kunnianloukkaus ja jumalanpilkkaukset ovat kuitenkin edelleen rangaistavia rikoslain mukaan, ja niistä voidaan rangaista suhteellisen ankarasti.

Suosituksia:

- **Eduskunnan tulisi dekriminialisoida kunnianloukkaus ja jumalanpilkkaukset. Ainakin rangaistusten kovuutta tulisi harkita uudelleen, varsinkin kun mahdollisuus kahden vuoden vankeusrangaistukseen avaa viranomaisille mahdollisuuden televalvontakeinojen hyödyntämiseen rikostutkinnassa.**

Markkinoiden moninaisuuden osa-alueella mediaomistuksen keskittyminen jatkuu. Aikaisempien Media Pluralism Monitor -raporttien suositusten mukaisesti sen vaikutuksia mediasisältöjen moninaisuuteen, yhdenvertaiseen tiedonsaantiin ja ilmaisunvapauteen tutkitaan parhaillaan valtioneuvoston tilaamassa hankkeessa.

Suosituksia:

- **Kysymystä uutismedian keskittymisestä tulisi käsitellä hallituksessa tulevien tutkimustulosten mukaisesti.**
- **Hallituksen tulisi selvittää ei-taloudellisiin kriteereihin perustuvia tukivaihtoehtoja media-alalle aiemmin valmistuneen raportin ehdotusten mukaisesti.**

Poliittisen itsenäisyyden osa-alueella Yleisradion itsenäisyyttä kuvaava indikaattori osoittaa matalaa riskiä. Siitä huolimatta siihen liittyy sekä suoran että epäsuoran poliittisen valvonnan riski johtuen sääntelyn ja avoimuuden puutteesta.

Suosituksia:

- **Yleisradion johtotehtävien nimitysmenettelyjen läpinäkyvyyttä tulisi lisätä.**

Sosiaalisen osallisuuden osa-alueella Paikallinen ja alueellinen media -indikaattori saavuttaa korkean riskitason.

Suosituksia:

- **Hallituksen tulisi ottaa käyttöön paikallis-, yhteisö- ja vähemmistömedian tukimekanismeja,**

jotka perustuvat osallisuutta, laatua, moniarvoisuutta ja tiedon saatavuutta koskeviin kriteereihin.

Suomessa **Perusturva verkkoympäristössä** saavuttaa 32 prosentin riskitason pysyen muuttumattomana edelliseltä raportointikaudelta. Markkinoiden moninaisuutta verkkoympäristössä kuvaavan osa-alueen riski nousi korkeimmalle tasolle 63 prosentista 75 prosenttiin verrattuna edellisvuoteen. **Poliittinen itsenäisyys verkkoympäristössä** pysyy matalan riskin alueella (25 %). **Sosiaalinen osallisuus verkkoympäristössä** saavuttaa 16 % riskipisteet, mikä on 5 prosenttiyksikön parannus edellisvuoteen verrattuna.

Verkkoympäristön riskipisteet ovat linjassa osa-alueiden kokonaiskehityksen kanssa, ja digitaalisen median sääntely on melko hyvin linjassa kansainvälisten standardien kanssa. Kattavan markkinadatan puuttuminen digitaalisesta natiivimediasta vaikeuttaa kuitenkin poliittiseen kontrolliin ja keskittymiseen liittyvien riskien arviointia.

5. Lähteet

- Aarnio, N. & Heinonen, M. & Hytti, E. & Nieminen, K. & Priiki, M. 2022. Verkkoneutraliteetin vuosiraportti 2022. Liikenne- ja viestintävirasto Traficom.
https://www.traficom.fi/sites/default/files/media/publication/Verkkoneutraliteetin_vuosiraportti_2022_FI_TRAFICOM.pdf
- Arola, J. 2022. Journalistien määrä uutismediassa väheni pitkään, mutta viime vuonna lasku loppui: rekrytointi on kuitenkin vaikeutunut. Suomen Lehdistö. <https://suomenlehdisto.fi/journalistien-maara-uutismediassa-vaheni-pitkaan-mutta-viime-vuonna-lasku-loppui-rekrytointi-on-kuitenkin-vaikeutunut/> Laki ehdokkaan vaalirahoituksesta 273/2009. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090273>
- Borg, S. & Kestilä-Kekkonen, E. & Wass, H. 2020. Poliitiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019. Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>
- Digita. 2023a. AntenniTV:n kartta ja saatavuus. <https://www.digita.fi/verkkojen-saatavuus/antennitvn-kartta-ja-saatavuus/>
- Digita. 2023b. Radion kartta ja kanavat. www.digita.fi/verkkojen-saatavuus/radion-kartta-ja-kanavat/
- Eurobarometri. 2021. <https://rm.coe.int/ebu-mis-trust-in-media-2021/1680a83792>
- Euroopan komissio. 2021. Digital Economy and Society Index. https://digital-agenda-data.eu/datasets/digital_agenda_scoreboard_key_indicators/visualizations
- Euroopan komissio. 2023. 11 jäsenvaltiota haastetaan EU:n tuomioistuimeen. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/ip_23_704
- Euroopan rasismien ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio. 2019. Suomea koskeva raportti. Euroopan neuvosto. <https://rm.coe.int/fifth-report-on-finland-finnish-translation-/1680972fa8>
- Euroopan rasismien ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio. 2022. ECRI conclusions on the implementation of the recommendations in respect of finland subject to interim follow-up. Euroopan neuvosto. <https://rm.coe.int/ecri-conclusions-on-the-implementation-of-the-recommendations-in-respe/1680a59aea>
- Eurostat. 2023. Individuals' level of digital skills. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ISOC_SK_DSKL_I21/default/table?lang=en&category=isoc.isoc.sk.isoc.sku
- Freedom House. 2022. Freedom in the World 2022: Finland. <https://freedomhouse.org/country/finland/freedom-world/2022>
- Grönlund, M. & Ala-Fossi, M. & Björkroth, F. & Laine, S. 2022. News media outlets and owners: Country report 2022. Euromedia Ownership Monitor. <https://media-ownership.eu/findings/countries/finland/>
- Hiltunen, I. 2022. 'External Interference in Finnish Professional Journalism'. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta. Joensuu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2486-5>
- Hiltunen, I., Suuronen & Pöyhtäri. 2022. Journalistien painostus ja uhkailu Suomessa: yleisyys ja vaikutukset. Media & viestintä. Vol. 45:2. <https://doi.org/10.23983/mv.120278>
- Honkonen, M. 2021. Media-ala kritisoi rankasti julkisuusperiaatteen toteutumista Suomessa, Journalisti. 16.9.2021. 30 s.
- Jauhola, L. & Siltala, J. & Nieminen, K. 2022. "Että puututtaisiin konkreettisesti" : Seurantaselvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin. Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-482-4>
- Kantar. 2023. Mediamainonnan määrä 2022. <https://www.kantar.com/fi/inspiraatioksi/mediamainonnan-maara/vuosi-2022>
- Laki Liikenne- ja viestintävirastosta 935/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180935>
- Laki sähköisen viestinnän palveluista 917/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140917>
- Laki Yleisradio Oy:stä 1380/1993. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931380>

Liikenne- ja viestintäministeriö. 2022. Yle-lain muutos vahvistettavaksi. Valtioneuvosto. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410829/yle-lain-muutos-vahvistettavaksi-1684740>

Maanmittauslaitos. 2023. Suomen pinta-ala kunnittain. https://www.maanmittauslaitos.fi/sites/maanmittauslaitos.fi/files/attachments/2023/02/Vuoden_2023_pinta-alatilasto_kunnat_maakunnat.pdf

Manninen, V. & Niemi, M. K. 2022. "Mahdollisuudet ovat kirjaimellisesti rajattomat": Uutismediassa työskentelevien näkemyksiä uusista teknologioista. Media & viestintä. Vol. 45:1. 79–91 s. <https://doi.org/10.23983/mv.115665>

Mapping Media Freedom. 2022. Finland. <https://www.mappingmediafreedom.org/country-profiles/finland/>

Piirainen, K. A. & Uitto, H. & Salminen, V. & Haila, K. 2022. Mediatuen vaikuttavuuden ennakoarviointi : Loppuraportti. Liikenne- ja viestintäministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-243-885-0>

Prognosis. 2023. Gender Equality Tracker. <http://www.prognosis.se/GE/Finland/>

Reunanen, E. & Alanne, N. & Rätty, R. & Nousuniemi, N. & Harakka, T. & Nuorgam, E. & Toivanen, J. & Luoma-Aho, V. 2021. Uutismedia verkossa 2021. Reuters-instituutin Digital News Report – Suomen maaraportti. Tampereen yliopisto, Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2023-2>

Rikoslaki (n.d.). <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

Salomaa, S. & Palsa, L. 2019. Medialukutaito Suomessa; kansalliset mediakasvatuslinjaukset. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161951>

Sámediggi. 2019. Saamelaisten lukumäärä vuoden 2019 Saamelaiskäräjien vaaleissa. https://dokumentit.solinum.fi/samediggi/download/?d=dokumenttipankki/tilastoja/saamelaisten_ikm_vaaleissa/v%C3%A4est%C3%B6tieteellinen_tilasto_2019_nettiin.pdf

Suomen perustuslaki 731/1999 (n.d.). <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023. Romanit. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurin-moninaisuus/kieli-ja-kulttuurivahemmistot/romanit>

Tilastokeskus. 2022. Joukkoviestintä. https://pxdata.stat.fi/PXWeb/pxweb/en/StatFin/StatFin__jvie/?tablelist=true

Tilastokeskus. 2023. Väestörakenne. https://pxdata.stat.fi/PXWeb/pxweb/en/StatFin/StatFin__vaerak/?tablelist=true

Traficom. 2022a. Kiinteän verkon laajakaistaliittymät. <https://tieto.traficom.fi/fi/tilastot/kiintean-verkon-laajakaistaliittymat>

Traficom. 2022b. Liikenne ja viestintäviraston lausunto julkisen talouden suunnitelmasta 2023-2026. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2022-AK-23026.pdf>

Traficom. 2022c. Matkaviestinverkon liittymät. <https://tieto.traficom.fi/fi/tilastot/matkaviestinverkon-liittymat>

Työsopimuslaki 55/2001. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010055>

Uutismedian liitto. 2020. Kuka pyrkii vaikuttamaan painostamalla? – Vaikuttamiskysely 2020. <https://www.uutismediat.fi/wp-content/uploads/2020/08/Sanomalehtien-Liitto-vaikuttamiskysely-2020.pdf>

Valtiovarainministeriö. 2022. Taloudellinen katsaus, talvi 2022. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164514>

Wirén, S. & Aho, H. & Ala-Fossi, M. & Grönlund, M. & Holmberg, J. & Korpisaari, P. & Villi, M. & Virta, P.-M. & Asp, E. & Nykänen, E. & Andersson, A. 2021. Ehdotus pysyväksi avustusmekanismiksi journalismin tukemiseksi. Liikenne- ja viestintäministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-243-611-5>

LIITE I. TUTKIMUSRYHMÄ

Etunimi	Sukunimi	Asema	Organisaatio	MPM2023 CT Johtaja
<i>Marianne</i>	<i>Mäntyoja</i>	<i>Project researcher</i>	<i>Vaasan yliopisto</i>	
<i>Ville</i>	<i>Manninen</i>	<i>Country team leader</i>	<i>Vaasan yliopisto</i>	X

LIITE II. ASIANTUNTIJAPANEELI

Asiantuntijapaneeli koostuu henkilöistä, joilla on suomalaista media-alaa koskevaa erityistä tietämystä ja asiantuntemusta. Panelistien tehtävä oli tarkastaa Suomea koskevat vastaukset 16:a niistä 200:sta kysymyksestä, jotka muodostavat MPM2023-työkalan. Asiantuntijoiden näkemyksiin nojautettiin kysymyksissä, joiden arvioiminen voitaisiin muuten tulkita subjektiiviseksi. Menettelyn tarkoitus oli varmistaa tulosten mahdollisimman suuri tarkkuus ja puolueettomuus. On kuitenkin tärkeää korostaa, etteivät maaraportin tulokset välttämättä edusta yksittäisten asiantuntijapanelistien näkemyksiä. Raportti edustaa vain tutkimuksen toteuttaneiden ja maaraportin kirjoittaneiden tutkijoiden käsityksiä.

Etunimi	Sukunimi	Asema	Organisaatio
<i>Marko</i>	<i>Ala-Fossi</i>	<i>Yliopistonlehtori, dosentti</i>	<i>Tampereen yliopisto</i>
<i>Salla</i>	<i>Nazarenko</i>	<i>Kansainvälisten asioiden asiantuntija</i>	<i>Suomen journalistiliitto</i>
<i>Minna</i>	<i>Andersson</i>	<i>Head of TV, Audio & Events</i>	<i>Sanoma Oyj</i>
<i>Aino</i>	<i>Sipari</i>	<i>yksikön johtaja, kuluttajapalveluyksikkö, palveluosasto</i>	<i>Liikenne- ja viestintäministeriö</i>
<i>Jukka</i>	<i>Holmberg</i>	<i>Liittojohtaja</i>	<i>Uutismedian liitto</i>

Tutkimusraportti
Numero -
kesäkuussa 2023

Publications Office
of the European Union

